

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2016. Section: Social Sciences
 ISBN: 978-606-8624-17-4

CURRENT ISSUES ON COPYRIGHT IN DOCTRINE AND PRACTICE

Ioan Cristinel Murzea, Prof., PhD; Roxana Matefi, Assist. Prof., PhD
"Transilvania" University of Braşov

Abstract: Prezentul articol îşi propune o analiză a controverselor privind natura juridică a dreptului de autor, conturate în doctrina de specialitate şi în lumina noilor reglementări naţionale şi europene. Ne-am propus totodată să evidenţiem dificultatea încadrării juridice a creaţiilor de natură intelectuală ca urmare a progresului ştiinţei şi tehnologiei. Lucrarea scoate în evidenţă şi noi domenii de introspecţie a dreptului de autor în creaţia intelectuală.

Keywords: drept de autor, creaţie intelectuală, natura juridică.

Abstract: This article aims at analyzing the controversies on the legal nature of copyright, outlined in legal doctrine and in light of the new national and European regulation. We also proposed to highlight the difficulty of the legal classification of intellectual creations as a result of the development of science and technology. The paper also highlights new areas of insight regarding copyright in intellectual creation.

Key words: copyright, intellectual creations, legal nature

1. Aspecte generale

Evoluţia societăţii contemporane a determinat multiplicarea şi diversificarea formelor de creaţie intelectuală, fapt care s-a particularizat printr-o vădită interferenţă cu drepturile intelectuale, astfel că putem afirma faptul că dreptul de autor a devenit în etapa actuală o adevărată placă turnantă a tuturor drepturilor de natură intelectuală.

Plecând de la premisa formulată de către renumitul doctrinar A. Kerver, conform căruia dreptul de autor “s-a născut prin acţiunea conjugată a unei revoluţii tehnologice, a unei revoluţii culturale a unei revoluţii filosofico-politice, precum şi a unei revoluţii economice”¹, acest drept îşi dobândeşte particularităţi noi în ceea ce priveşte domeniul de definiţie, cât şi în ceea ce vizează natura sa juridică complexă.

În “societatea informaţională”, este unanim acceptat faptul că dreptul de autor nu cunoaşte vreo formă de îngrădire în plan juridic, iar libera circulaţie a produselor intelectuale se asimilează ca bunuri specifice ale civilizaţiei universale într-o manieră proprie, astfel că între dinamica creativităţii umane şi formele juridice de protecţie a acestora de multe ori intervin decalaje

¹ C. Murzea, M. Drilea, Ghe. Cletea, A. Miron. Noţiuni de proprietate intelectuală, Editura Romprint, 2004, Braşov, p. 5.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. *Section: Social Sciences*

ISBN: 978-606-8624-17-4

temporare care aduc în discuție raportul ce trebuie să existe între procesul de elaborare și tehnica legislativă și cel de aplicare al dreptului, în speță a celui ce protejează opera nou creată, fie că aceasta este științifică, literar-artistică, tehnologică sau din alte sfere ale creativității umane. Iată de ce, mai mult ca oricând putem afirma fără rezerve că dreptul de autor în societatea contemporană se metamorfozează, el devenind un “bun universal” prin internaționalizarea sa.

Acest lucru a fost determinat de amploarea pe care au luat-o mijloacele de informare cât și prin interesul general manifestat în acest sens de către destinatarii informației. La aceasta se adaugă firește obiectul incorporeal al acestor drepturi care poate circula neîngrădit dată fiind dimensiunea actuală a formelor de difuzare și comunicare din cadrul societății informaționale pe care o trăim.

Pe aceste coordonate se nasc noi provocări în procesul de creare a acelor norme specifice menite să protejeze deopotrivă pe autorul unei creații intelectuale cât și opera nou creată, astfel că indiferent de sistemul de reglementări juridice fie ele din cadrul dreptului continental sau a celui de origine anglo-saxon se impun mai mult ca oricând “reglementări unitare”, fapt consemnat de tratatele și convențiile internaționale care reglementează în etapa actuală sediul materiei.

Dinamica vieții social-politice ne conferă noi dimensiuni în ceea ce privește tehnologiile de comunicare, cât și a celor de natură informatică, fapt ce se particularizează prin aceea că “în doctrina de specialitate se arată că <mediul ambient> creat de evoluția tehnologică face din ce în ce mai mult să se vorbească despre natura profund informațională a omului zilelor noastre².” În fapt toate acestea realități se constituie în factori noi de configurare ai dreptului de autor care impun noi metode și tehnici de legiferare care evident depășesc cadrul național sau regional, ele vizând practic un proces firesc de unificare în plan legislativ a reglementărilor existente într-un sistem juridic menit să conserve pe de o parte drepturile de natură patrimonială, iar pe de altă parte cele nepatrimoniale care conturează această formă de protecție juridică a activității creative a omului.

2. Evoluția istorică a protecției creației intelectuale

În lumina celor mai sus expuse constatăm că această preocupare privind instituirea unor instrumente juridice menite să ducă la măsuri vizând protecția creației autorului unei opere pe principii de reciprocitate se semnalează încă de la mijlocul secolului al XIX lea.

Astfel, în 1852 în Franța, se emite o dispoziție normativă prin care urmau să beneficieze de protecție juridică și operele autorilor străini, la fel ca cei ce aveau cetățenia franceză, astfel instituindu-se ca sistem de drept internațional privat cel “național”.

Se facea astfel primul pas spre “internaționalizarea dreptului de autor”, prin aceea că dacă reglementări naționale în sfera drepturilor de autor se extindeau și asupra străinilor, se recunoștea implicit faptul că dinamica informației depășește barierele și frontierele suveranității statale, aceasta constituindu-se într-o chestiune de interes universal. Acest lucru

² Cf. I. M. Bârsan, C. Murzea, A. Repanovici, Aspecte privind dreptul de autor și accesul deschis la cunoaștere, Editura Junimea, Iași, 2015, p. 7.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. *Section: Social Sciences*
 ISBN: 978-606-8624-17-4

s-a particularizat apoi prin semnarea unor convenții internaționale precum: Convențiile încheiate de Franța cu Anglia în 1852, 1861 și 1881, cu Spania în 1853 și 1880, cu Luxemburgul în 1856 și 1865, cu Italia în 1862 și 1864, precum și convențiile încheiate de Germania cu Spania în 1880, cu Italia în 1858, sau cu Olanda în 1858³. Toate aceste demersuri au contribuit la germinarea unui cadru instituțional internațional adecvat menit să ducă la elaborarea unui cadru normativ global cu valențe chiar unificatoare în ceea ce privește protecția acestei categorii de drepturi intelectuale.

În acest context se naște la 9 septembrie 1886 Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice care avea drept membri fondatori 8 state (Belgia, Elveția, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie, Spania și Tunisia). Evoluția de ansamblu a acestui demers va cunoaște un moment de referință prin organizarea Conferinței de la Stockholm din 14 iulie 1967 care a adoptat Convenția cu privire la crearea Organizației Mondiale a Protecției Intelectuale (O.M.P.I.).

Actele de care se face vorbire mai sus aveau să sufere modificări sensibile în cadrul Conferinței de la Paris din iulie 1971 care face trimitere la solicitările speciale formulate de țările în curs de dezvoltare referitoare la activitățile de traducere a unor opere aparținând unor autori străini cât și difuzarea acestora în aceste țări. Procesul de uniformizare se poate detașa ca prioritate prin elaborarea Convenției de la Berna care, în preambulul său schițează care sunt principiile care guvernează respectivul act normativ și anume:

- a) Principiul tratamentului național, potrivit căruia operele provenite dintr-unul din statele membre trebuie să beneficieze de aceeași protecție pe care țara respectivă o acordă operelor propriilor cetățeni;
- b) Principiul protecției automate conform căruia tratamentul național nu este condiționat de îndeplinirea vreunei formalități de înregistrare, depozit ș.a;
- c) Principiul independenței, potrivit căruia beneficiarul și exercitarea drepturilor recunoscute nu depind de existența protecției în țara de origine⁴.

Se cereau astfel instrumentele juridice menite să contribuie la procesul de unificare a reglementărilor juridice naționale într-un sistem normativ global născut prin acordul liber-consimțit al statelor membre și care urma să protejeze câmpul extrem de variat al acestor drepturi de natură intelectuală.

Problematica complexă a proprietății intelectuale devenea prin efectele Convenției de la Stockholm (14 iulie 1967) o problemă internațională, fapt ce avea să se reflecte în ceea ce OMPI este în prezent, una dintre cele 16 agenții de specialitate din cadrul Organizației Națiunilor Unite⁵.

România, prin Decretul 1175 din 28 decembrie 1968 a ratificat Convenția OMPI și a devenit una dintre cele 185 de state membre ale Convenției, începând cu data de 26 aprilie 1970.

³ Ibidem, p. 88.

⁴ Ibidem.

⁵ I. Enache, Apărarea drepturilor de proprietate intelectuală în practica internațională, București, Institutul Național de Informare și Documentare, 1991, p. 20-22.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. *Section: Social Sciences*

ISBN: 978-606-8624-17-4

Prin semnarea Programului de cooperare la 7 iunie având ca părți Guvernul României, pe de o parte, și O.M.P.I., pe de altă parte s-a convenit implementarea unor programe comune vizând procedura drepturilor de autor cât și crearea acelu cadru instituțional și normativ necesar îndeplinirii standardelor cât și programelor vizând drepturile de proprietate intelectuală.

S-a convenit că se vor realiza totodată în această direcție o perfecționare a sistemului legislativ în ceea ce privește proprietatea intelectuală în România și se va „intensifica trainingul în domeniul proprietății intelectuale și asistență completă în combaterea pirateriei în domeniul muzical, software și audiovizual⁶”.

3. Legislația europeană actuală privind protecția dreptului de autor

Eforturi similare se semnalează și în ceea ce privește legislația europeană actuală la nivelul factorilor responsabili ai Uniunii Europene, particularizată printr-o serie de directive ale UE, precum: Directiva 91/250/CEE din 14 mai 1991 privind programele informatice, Directiva 92/100/CEE din 19 noiembrie 1992 privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale, Directiva 93/83/CEE din 27 septembrie 1993 privind coordonarea anumitor dispoziții referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe aplicabile difuzării de programe prin satelit și transmisie pe cablu, Directiva 93/98/CEE din 29 octombrie 1993 privind armonizarea duratei de protecție a drepturilor de autor și a anumitor drepturi conexe, Directiva Parlamentului European și a Consiliului 96/9/CE din 1 martie 1996 privind protecția juridică a bazelor de date, Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2001/29/CE din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională, Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2001/84/CE din 27 septembrie 2001 privind dreptul de suită în beneficiul autorului unei opere de artă originale, Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2004/48/CE din 29 aprilie 2004 privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală care instituie obligativitatea față de statele membre de a prevedea măsuri, proceduri și despăgubiri necesare pentru realizarea unei protecții eficiente a acestor drepturi⁷, Directiva CE 2006/116 cu privire la protecția drepturilor intelectuale ale creatorilor și a drepturilor conexe ale executanților și interpreților.

În acest context, procesul de armonizare legislativă avea să fie completat printr-o practică judiciară unitară reflectată prin jurisprudența CJUE, care practic a făcut să se vorbească tot mai puțin de particularitățile legislațiilor naționale, în detrimentul celei comunitare.

Aceste directive urmăresc în esență armonizarea legislației statelor membre, deci vizează un proces de unificare regională dar din conținutul lor se degajă și unul de natură sectorială, ele având drept obiect fixarea unor standarde comune ale statelor membre, nepropunându-și însă și mijloace tehnico-juridice vizând îndeplinirea lor, lăsând astfel deplina libertate de acțiune în îndeplinirea politicii comunitare în ceea ce privește sediul materiei. Este însă imperios necesar

⁶ I. M. Bârsan, ș.a., op. cit., p. 92.

⁷ Cf. Ibidem, p. 94-98.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. *Section: Social Sciences*
 ISBN: 978-606-8624-17-4

ca fiecare stat membru al UE, în urma demersurilor proprii să-și armonizeze legislația națională în litera și spiritul acestor directive.

4. Protecția drepturilor de creație intelectuală

Adaptându-se acestor cerințe legislația dreptului de autor în România, respectiv Legea nr. 8/1996 cu modificările ulterioare a definit în sens european operele ce se bucură de protecție juridică arătând în mod expres faptul că obiecte ale dreptului de autor sunt “operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic, științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma de exprimare și independent de valoarea sau destinația lor”.

În baza legislației și a practicii juridice s-au conturat principiile de bază ce guvernează drepturile de autor între care enumerăm: “principiul recunoașterii drepturilor creatorilor prin simplul fapt al actului de creație, principiul acordării protecției indiferent de genul operei, forma de expresie sau valoarea ori destinația operelor, principiul caracterului deschis al noțiunii de operă intelectuală, principiul independenței proprietății corporale față de cea incorporeală, principiul interpretării în favorem autoris”⁸.

Totodată au fost fixate prin sistemul convențiilor și tratatelor internaționale principii precum – tratamentul național, tratamentul unionist, dreptul de prioritate și independența dreptului intelectual, cel din urmă particularizându-se în cele două forme – independența brevetului și independența mărcii⁹.

Legea 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe modificată și completată prin Legea 285/2004, prin O.U.G. nr. 123/2005 și prin O.U.G. nr. 190/2005, prin Legea 329/2006, prin Legea nr. 202/2010, prin Legea nr. 71/2011 și Legea nr. 76/2012, a făcut obiectul unor analize doctrinare, uneori chiar cu accente critice¹⁰ se distinge față de alte reglementări europene căci prin normele sale protejează opera de creație intelectuală, chiar dacă ea nu a fost adusă la cunoștința publicului, fiind suficient chiar simplul fapt al realizării acesteia și, mai mult chiar nefiind necesară desăvârșirea ei în întregime. Constatăm în acest sens că există legislații precum, spre exemplu cea franceză, italiană sau americană în care legiuitorul nu definește noțiunea de operă, obiect al dreptului de autor¹¹, fapt ce vine să arate preocuparea constantă a legiuitorului român de a îmbunătăți cadrul normativ privind dreptul de autor, în sensul de a evita interpretările ce ar naște situații de natură echivocă.

În antiteză există și legislații europene în care se definește în mod neechivoc noțiunea de opera protejată din punct de vedere juridic arătându-se că poate avea această calitate orice “creație intelectuală personală”¹².

⁸ Adrian Circo, Protecția drepturilor intelectuale, Actualități și perspective, Universul Juridic, București, 2013, p. 36.

⁹Ibidem

¹⁰ Cf G. Olteanu, Cerințe de tehnică legislativă în legea română a dreptului de autor, în R.R.D.P.I. nr. 17/2008, p. 63.

¹¹ A. Circo, op. cit., p. 40.

¹² Ibidem.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. *Section: Social Sciences*

ISBN: 978-606-8624-17-4

Pentru a fi în prezența unei opere protejate în legislația, doctrina și practica juridică a statelor menționate mai sus este necesar ca respectiva operă să fie produsul unei activități umane de natură intelectuală și să fie originală.

Absolut original sau relativ original, constatăm că orice activitate de creație intelectuală se bucură de protecție juridică, în opoziție, așa cum în mod întemeiat s-a formulat în jurisprudența de specialitate, simplele descoperiri sau un set de informații nu pot fi pe cale de consecință calificate ca fiind opera protejată prin dreptul de autor. Legislația română privind dreptul de autor reprezintă un progres cu privire la faptul că nu numai că definește opera protejată dar încearcă totodată să enumere categoriile de opera protejate, enumerare însă ce nu are caracter limitativ, discociindu-se și pe această cale de alte legislații europene care nu disting între categoriile de operă protejate.

În mod întemeiat s-a arătat în doctrină faptul că legiuitorul român face enumerarea din rațiuni de ordin demonstrativ și nu limitativ, ceea ce prezumă teza conform căreia sunt protejate juridic orice opere originale, rod al creației intelectuale.

Controverse au existat cu privire la natura juridică a dreptului de autor atât în sfera evoluției legislației românești în materie, cât și în privința legislației continentale sau anglo-saxone. Este însă unanim recunoscut faptul că acest drept intelectual conferă titularului său atât atribute de natură patrimonială cât și de factură personal – nepatrimonială, denumite în mod generic și drepturi morale. Cât privește drepturile morale, acestea au următoarele prerogative – dreptul de divulgare, dreptul la paternitatea operei, dreptul la nume, dreptul la inviolabilitatea operei și dreptul la retractare (a se vedea art. 10 din Legea 8/1996).

Spre deosebire de acestea, drepturile patrimoniale subsumează prerogative de factură economică la care are dreptul autorul operei respective. Autorul sau cesionarul dreptului de autor prin valorificarea operei culege drepturi de natură patrimonială pe care legiuitorul le exemplifică ca fiind – reproducerea, distribuirea operei, importul, închirierea, împrumutul, comunicarea publică, dreptul de suită sau realizarea de opere derivate (a se vedea art. 13 din Legea).

Un reputat doctrinar arată referindu-se la problematica complexă a dreptului de autor faptul că “natura dreptului de autor constituie expresia juridică a reprezentării pe care o societate o face propriei culturi¹³”.

Stabilirea prerogativelor ce intră în conținutul dreptului de autor, cât și delimitarea categoriei de drepturi, conduc orice demers cognitiv spre definirea și determinarea naturii juridice a dreptului de autor.

Accentul pus pe unele dintre prerogative a făcut să se distingă între calificarea acestui drept ca fiind fie unul de natură real, predominant prin conținut și atribute, fie unul de natură personală, dacă se au în vedere operele de natură morală.

În susținerea celei de-a doua orientări autorul francez H. Desbois în lucrarea sa “Le droit d’auteur en France” evidențiază trăsăturile esențiale ale dreptului moral și anume faptul că el

¹³ J-Cl. Edelman, Propriete litteraire et artistique, Fasc 1112/2001, apud A Lucov, H.J. Lucas, Traite de la propriete litteraire et artistique, Litec, Paris, 2006, p. 42.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. *Section: Social Sciences*
 ISBN: 978-606-8624-17-4

precede drepturile patrimoniale în viața juridică, le supraveghează și exercită asupra lor o influență permanentă prin dreptul de retractare¹⁴. Autorul conchidea faptul că dreptul moral are un caracter perpetuu inalienabil și imprescriptibil, fiind ca atare intrinsec legat de personalitatea specifică emanată de autorul său.

Se arată că dreptul moral are un conținut pozitiv constând în dreptul de divulgare și dreptul de retractare și un conținut negativ ce cuprinde dreptul la paternitatea operei cât și la inviolabilitatea acesteia¹⁵.

5. Natura juridică a dreptului de autor

Controverse privind natura juridică a dreptului de autor au existat și în planul evoluției istorice a legislației românești. Sub influența concepției ce se va contura în Codul civil de la 1864, predominantă a fost viziunea ce făcea analogie între proprietatea definită prin art. 480 Cod civil și dreptul ce revenea autorului unei opere nou create. În lipsa unei reglementări speciale se statua în Legea presei din 1862 faptul că “autori de tot felul de scrieri, compozitori de muzică, pictori sau desenatori care – vor realiza opera – în tot cursul vieții lor se vor bucura de o proprietate a lor, de dreptul exclusiv de a reproduce și a vinde operele lor¹⁶”.

Distingând totuși aceste drepturi intelectuale, pe care Codul civil nu le-a definit, au fost puse etichete cu sintagma ca și o proprietate dar de sorginte intelectuală.

Controverse au existat și sub aspectul ce făcea referire la faptul că dreptul de autor are o natură unitară sau una duală, în această ultimă concepție vorbindu-se despre existența în conținutul lor atât a drepturilor de natură patrimonială cât și a celor de ordin moral sau nepatrimonial. În urma unei lungi evoluții s-a îmbrățișat de către legiuitorul român teza duală de orientare franceză care stabilea preemțiunea componentei morale în detrimentul celei patrimoniale, făcându-se astfel referință la faptul că nu primează interesul general ci cel care are relevanță este interesul autorului.

În doctrina recentă s-a impus concepția conform căreia dreptul de autor nu poate fi considerat nici ca fiind drept real dar nici unul de creață, acesta fiind un drept intelectual, fiind agreată totodată în acest spirit și noțiunea de proprietate intelectuală sau proprietate incorporeală.

În doctrina de specialitate s-a admis teza conform căreia din punct de vedere al obiectului asupra căruia se aplică el este similar unui drept real asupra unui bun incorporeal¹⁷, iar dacă se are în vedere clasificare drepturilor după conținutul lor, el este un drept “sui generis”¹⁸. Acest lucru a făcut posibil să existe opinii în doctrină care să ceară formularea principiilor ce guvernează regimul proprietății corporale¹⁹.

¹⁴ Cf. H. Debois, *Le droit de l'auteur en France*, Ed. II, Paris, Dalloz, 1996.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Cf. C. Hamangiu, I. Rosetti – Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol 2, Ed. All, București, 1998.

¹⁷ A. Circo, *op. cit.*, p. 29.

¹⁸ T.R. Popescu, *Drept civil*, București, 1993, p. 31.

¹⁹ O. Ungureanu, *Eseu asupra clasificării bunurilor în dreptul civil*, Ed. Universul juridic, 2010, p. 107.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. *Section: Social Sciences*

ISBN: 978-606-8624-17-4

Opinăm în sinteză faptul că drepturile intelectuale privite ca dimensiune a libertății fiecărui individ pot fi încadrate în categoria drepturilor fundamentale, ele având drept particularitate legătura lor intrinsecă cu personalitatea autorului lor care este titularul dreptului de autor, iar protecția acestor drepturi intelectuale se află într-un raport de interconexiune cu mijloacele de comunicare și a celor de natură informatică ce fac posibilă o dinamică existentă în sfera procesului de legiferare aflată în interconexiune cu societatea contemporană preocupată permanent de a susține activitatea de protejare a valorilor specifice creației umane.

6. Concluzii

Analiza aspectelor doctrinare privind natura și conținutul dreptului de autor suscită interes din perspectiva modalităților concrete în care legiuitorul protejează atât opera nou creată, cât și titularul dreptului de autor. În societatea informațională, rapiditatea cu care sunt analizare și difuzate creațiile intelectuale necesită eforturi sporite sesizate atât în legislația națională, cât și internațională.

Bibliografie

1. M. Bârsan, C. Murzea, A. Repanovici, *Aspecte privind dreptul de autor și accesul deschis la cunoaștere*, Editura Junimea, Iași, 2015
2. Adrian Circo, *Protecția drepturilor intelectuale. Actualități și perspective*, Universul Juridic, București, 2013
3. H. Debois, *Le droit de l'auteur en France*, Ed. II, Paris, Dalloz, 1996.
4. J.-Cl. Edelman, *Propriete litteraire et artistique*, Fasc 1112/2001, apud A Lucov, H.J. Lucas, *Traite de la propriete litteraire et artistique*, Litec, Paris, 2006.
5. I. Enache, *Apărarea drepturilor de proprietate intelectuală în practica internațională*, București, Institutul Național de Informare și Documentare, 1991.
6. C. Hamangiu, I. Rosetti – Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol 2, Ed. All, București, 1998.
7. C. Murzea, M. Drilea, Ghe. Cletea, A. Miron. *Noțiuni de proprietate intelectuală*, Editura Romprint, 2004, Brașov.
8. G. Olteanu, *Cerințe de tehnică legislativă în legea română a dreptului de autor*, în R.R.D.P.I. nr. 17/2008.
9. T.R. Popescu, *Drept civil*, București, 1993.
10. O. Ungureanu, *Eseu asupra clasificării bunurilor în dreptul civil*, Ed. Universul juridic, 2010.